

GSJ JOURNALS SERIE A: ADVANCEMENTS IN TOURISM, RECREATION AND SPORTS SCIENCES

Volume: 3, Issue: 1, p. 62-85, 2020

ÜNİVERSİTE KAMPÜSLERİNİN ENGELSİZ TASARIMINA İLİŞKİN BAZI ÖNERİLER; İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ KAMPÜSÜ ÖRNEĞİ

SOME SUGGESTIONS FOR BARRIER-FREE DESIGN OF UNIVERSITIES CAMPUSES; EXAMPLE OF İNÖNÜ UNIVERSITY CAMPUS

Sima POUYA¹

Hatice Kocaaslan²

(Received 19.07.2019 Published 17.08.2020)

Özet

Ülkemizde engelli bireyler eğitim-öğretim, topluma katılım, istihdam ve erişilebilirlik vb. birçok alanda çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır. Engellilerin yaşadıkları sorunların çözümü, her bireyin ve sistemin farkındalığının artmasına ve bu konuda gerekli çalışmaların doğru ve eksiksiz bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Üniversiteler bireysel ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunan, geleceği şekillendirmede etkin rol oynayan en önemli eğitim kurumlarıdır. Bu çalışmada genel amaç üniversitelerde engelli öğrencilerin evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda özelleştirilmesiyle tasarımların nasıl yapılabileceğini ortaya koymaya çalışmak olmuştur. Çalışma İnönü Üniversitesi'ndeki engelli öğrencilerin kampüste karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktadır. Çalışmada kullanılan yöntem gözlem tekniği olmuştur. Çalışma amacı doğrultusunda, İnönü Üniversitesi kampüsünün engelliler için uygunluğu kampüs içerisinde çekilen fotoğraflarla değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmada özellikle bedensel engellilerin kampüs içerisinde çeşitli sorunlar yaşadığı, bu problemlerin çoğunun fiziksel koşullarla ilişkili olduğu, diğer bireylerin engelli öğrencilere karşı tutumunun da yaşanan problemlerde bir faktör olduğu belirlenmiştir. Engelli öğrencilerin daha iyi üniversite eğitimi almaları için yerel yönetimlere ve üniversitelere düşen görev ve sorumlulukların üzerinde önemle durulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, engelli öğrenci, engelsiz kampüs, tasarım

Abstract

---

¹ PhD, İnönü University, Department of Landscape Architecture, sima.pouya@inonu.edu.tr

² Student of Master Degree, Department of Landscape Architecture, hkkocaaslan@gmail

In our country, individuals with disabilities have problems in education, training, participation in society, employment and accessibility etc. It faces various problems in many areas. The solution of the problems experienced by people with disabilities depends on increasing the awareness of each individual and the system and performing the necessary studies on this issue correctly and completely. Universities are the most important educational institutions that contribute to individual and social development and play an active role in shaping the future. In this study, the general aim will be to try to reveal how designs can be made by privatizing students with disabilities in universities in line with universal design principles. The study reveals the problems that disabled students at İnönü University face on campus. The method used in the study was the observation technique. In accordance with the purpose of the study, the suitability of the İnönü University campus for the disabled was evaluated with the photos taken on the campus. In the study, it was determined that especially physically disabled people experience various problems in the campus, many of these problems are related to physical conditions, and the attitude of other individuals to students with disabilities is also a factor in the problems experienced. In order for disabled students to get a better university education, the duties and responsibilities of local administrations and universities should be emphasized.

Keywords: Disability, disabled student, barrier-free campus, design

1. GİRİŞ

Dünya nüfusunda engelli sayısındaki artışın 1970`li yıllarda görülmesiyle birlikte engelli bireyler ile ilgili evrensel farkındalık oluşmaya başlamış ve bu yönde önemli adımlar atılmıştır (Ökten, 2018).

Engellilik, bireyin yaşam aktivitelerindeki, yeteneklerindeki ve gücündeki sınırlayıcı ve kısıtlayıcı zihinsel-fiziksel bozukluklardır. Engellilik, sadece bir sağlık sorunu olmayıp, kişinin vücut özellikleri ile yaşadığı toplumun özellikleri arasındaki etkileşimi yansıtan karmaşık bir olgudur (Öztabak, 2017).

Engelli bireyler için tasarım ve planlama ilkeleri, mekânın eşit biçimde kullanılmasına imkân sağlamalıdır. Engellilerin beceri ve isteklerine yönelik basit, esnek, algılanabilir, kavranabilir, tehlikelerin en az düzeyde olduğu, kolay ve rahat kullanıma uygun mekânlar tasarlanmalıdır (Ökten, 2018). Toplumda bilinçsizliğin beraberinde getirmiş olduğu önyargılar ve fiziksel çevrenin engellilerin kullanımına uygun şekilde tasarlanmamış olması, engellilerin toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır (Çınar, 2010).

Evrensel tasarım felsefesine göre; üniversite kampüslerinin yaşanabilirliğini ve kalitesini arttıracak mekânlar tasarlamak; toplumun gelişimini sağlamakta ve üniversite öğrencilerinin kampüs içerisindeki muhtemel sorunlarının önünü almaktadır. Her

kullanıcının kampüs donatılarına erişebilmesini ve bu donatıları istedikleri gibi kullanmalarına olanak verecek tasarımlar yapılması, karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve fiziksel engelliler özelinde bu durumun irdelenmesi gerekmektedir (Ökten, 2018).

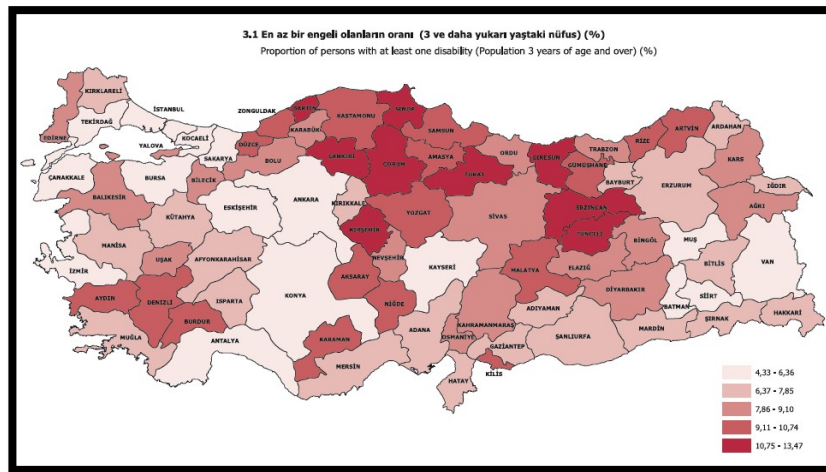
Türkiye’de standartlar ve yasal prosedürde evrensel tasarım felsefesini çağrıştıran çözümlerin tanımlandığı söylenirse de, uygulamada yetersiz kalındığı görülmekte, engelli bireyler ve ilgili kurum, dernek, federasyon temsilcilerinin yorumları da bu görüşü desteklemektedir (Dünya Engelliler Vakfı, 2010).

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yaptığı araştırmaya göre ülke nüfusunun %12.29’u “yani yaklaşık 8.500.000 kişi” engellidir (Tablo 1). Sayılara süregelen hastalığı bulunan kişiler dâhildir. Araştırma verilerine göre ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engellilerin oranı %2.58 (yaklaşık 1.8 milyon) iken süregelen hastalığı olanların oranı ise % 9.70’dir (yaklaşık 6.6 milyondur) (Eşit Haklar için İzleme Derneği, 2011).

Toplam engelli nüfus			Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engelli nüfus			Süregelen hastalığa sahip olan nüfus		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.50	11.33

Tablo 1. Türkiye geneli engelli nüfusu (Eşit Haklar için İzleme Derneği, 2011)

Türkiye’deki toplam engelli nüfusun illere göre dağılımına baktığımızda Malatya’da yaklaşık %10 oranında engelli nüfus bulunmaktadır (Şekil 1). Türkiye genelinde engel türlerinin başında ise yaklaşık %84 oranla zihinsel engelliler gelmektedir.

Şekil 1: Türkiye’de bir veya daha fazla engeli olan kişilerin dağılımı (%) (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2019)

Ülkemizde engelli bireyleri eğitim-öğretim alanında kısıtlayan sebepler; engellinin ve ailesinin üzerindeki toplum baskı, yasal ve yönetsel eksiklikler ve tasarımcılar ile üreticilerin mekânda yaratmış oldukları sorunlardır. Bu yüzden başta eğitim alanları olmak üzere tüm mekânlarda engellilerin toplumsal dışlamaya maruz kalmaması için toplum, engellilik konusunda bilinçlendirilmeli ve engellinin sosyal ortamlarda rahat davranmasını sağlayacak tasarımlar geliştirilmelidir (Çınar, 2010).

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 15. Maddesinde; engelli üniversite öğrencilerinin öğrenime etkin katılımlarını sağlamak amacıyla eğitim süreçlerinde yaşadıkları sorunların çözümü gibi konularda çalışma yapmak üzere Engelliler Danışma ve Koordinasyon Merkezlerinin kurulması belirtilmiştir (Ökten, 2018).

Sağlıklı toplum için engelli bireylerin yaşadıkları fiziksel sorunları minimize edilmesi, rehabilitasyon hizmeti alması ve bireysel yeteneklerinin geliştirilip aynı zamanda bilgi düzeylerinin artırılması için eğitim alanlarında adil bir şekilde yer almaları gerekmektedir (Sevinç & Çay, 2017).

"Üniversiteler, engellilere yönelik toplumsal farkındalığın en ileri düzeyde olması gereken kamusal kurumlardır." (Küçükali, 2014). Üniversite eğitimi, bireylerin ufuklarını genişletir, yeni fikirler üretmesinin önünü açar ve geleceğin şekillenmesinde etkin rol oynarlar. Bu kurumlara engeli olmayan bireyler katıldığı gibi engelli bireyler de istedikleri dalda eğitim alabilir ve kampüsteki diğer imkânlardan da faydalanabilirler. Engelli bireylerin akranları gibi eğitim alabilmeleri için engelli bireylere özgü bir takım iyileştirmelerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (alıntılayan Sevinç & Çay, 2017; aktaran Eged, 2015), (Tablo 2).

Eğitim Durumu	Genel Nüfus			Engelli Nüfus		
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Okurvazar değil	7764060	11,3	12,9	604945	34,1	36,3
Okuryazar fakat	12037120	17,5	20,1	247642	14,0	14,9
İlkokul	21738553	31,7	36,2	549681	31,0	33,0
İlköğretim	2430754	3,5	4,1	25607	1,4	1,5
Ortaokul	4499685	6,6	7,5	87257	4,9	5,2
Orta ve dengi	156146	0,2	,3	3100	0,2	0,2
Lise	6997669	10,2	11,7	93635	5,3	5,6
Lise ve dengi	1215056	1,8	2,0	21509	1,2	1,3
Yüksekokul veya fakülte	3028955	4,4	5,1	30382	1,7	1,8
Y. lisans, doktora	108454	0,2	0,2	1261	0,1	0,1
Ara Toplam	59976452	87,4	100,0	1665018	93,9	100,0

99	38775	0,1		174	0,0	
0	8607332	12,5		107112	6,0	
Toplam	68622559	100		1772305	100	

Tablo 2: Genel nüfusun ve engellilerin eğitim durumlarının karşılaştırılması (2002 Türkiye Özürlüler Araştırması ikincil analizi sonuçları; Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, 2011).

Bu çalışmada; engelli bireyler için evrensel tasarımın ne denli önemli olduğunu anlamak, üniversitelerde yapılan tasarımların engelli öğrenciler tarafından kullanılabilirliğini ve evrensel tasarım ilkelerine uygunluğunu ölçmek temel amaçtır. Çünkü engelli bireyler birçok alanda olduğu gibi eğitimde de geri kaldıklarını gözlemlemekteyiz. Bunun nedeni de başta kampüsler olmak üzere eğitim alanlarının tasarım, planlama ve uygulamalarında yapılan hatalardır. Bu çalışmada İnönü Üniversitesi Kampüsünde yapılan uygulamaların evrensel tasarıma uygunluğu incelenmiştir.

2. Üniversite Kampüslerinde Evrensel Tasarım ve Önemi

Evrensel tasarım “yapılı çevrenin, ürünlerin, program ve hizmetlerin uyumluluğuna ya da özelleşmiş tasarım çözümlerine gerek kalmadan herkes için erişilebilir, anlaşılabilir ve kimseye bağımlı olmadan, doğal bir biçimde kullanılabilir olmasını amaçlayan bir tasarım stratejisi” olarak tanımlanmaktadır (alıntılayan Koca & Yılmaz, 2017; aktaran Tomar Kararı, 2001).

Mimar Ronald L. Mace 1980’li yılların ortalarında “evrensel tasarım” terimini olarak ilk kez kullanan kişidir (Dostoğlu, Şahin, & Taneli, 2009). Evrensel tasarım, ürün, mekân ve çevreleri, farklı durum, beceri, yeterlilik ve yaştaki bireylerin olabilecek en büyük çoğunluğu tarafından kullanılabilmesi için tasarlamak şeklinde de tanımlanmaktadır (alıntılayan Ökten, 2018; aktaran Story vd., 1998).

Evrensel tasarım fikrinin ortaya çıkmasının ardından Amerika’da 1989 yılında North Carolina State University’de “The Center for Universal Design” isimli bir merkez kurulmuş (Tandoğan, 2017 ; The City Of Calgary, 2010, s. 6). 1997 yılında engelsiz tasarımın tüm insanlar için her mekânda geçerli duruma getirilmesi çalışmaları sonucunda, “evrensel tasarım” ya da “herkes için tasarım” adı altında 7 ilke (tablo 3) geliştirilmiştir (alıntılayan Koca & Yılmaz, 2017; aktaran Evrensel Tasarım Merkezi, 1997). Ardından her bir ilke tanımlanmış ve bir yönerge ile açıklanmıştır (Tandoğan, 2017).

Evrensel tasarımda amaç; toplumdaki her bireyin (çocuk, yaşlı, engelli ve engelsiz vb.) mekânın sunduğu hizmetlerden eşit bir şekilde yararlanmasıdır. Bu doğrultuda farklı kültür, dil, biyolojik özellik, beceri ve yeti seviyesi olan bireylerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayarak farklı seçenekleri barındıran aynı ürün ile bu ihtiyaçlara eşit bir şekilde cevap verebilmeyi hedeflemektedir (Gören, 2016). 1980’li yıllarda tıbbi, sosyal

ve insan hakları modellerinin bakış açıları ile şekillenen gelişmeler evrensel tasarım anlayışının doğmasına neden olmuştur (Meşhur & Tekin, 2018)

Eşitlikçi Kullanım	Tasarımlar toplumdaki farklı özellik ve yetiye sahip her bir bireye hitap etmeli ve damgalama ya da ayırım yapmadan eşit kullanım hakkı sunmalıdır. Bu nedenle tasarımda tüm kullanıcılara aynı kullanım araçlarını sağlarken aynı zamanda gizlilik ve güvenlik şartları da eşit derecede mevcut olmalıdır.
Kullanımda Esneklik	Tasarım her bireyin tercih ve kabiliyetlerine farklı kullanım yöntemleriyle geniş bir yelpaze sunmalıdır. Bunun için tasarımda kullanıcıya seçim olanağı, sağ veya sol elle erişim ve kullanım olanağı ve kullanıcının kullanım temposuna uyum sağlanmalıdır.
Basit ve Sezgisel Kullanım	Tasarım her kullanıcı için kolay anlaşılmalıdır. Bu sebeple tasarımda gereksiz karmaşıklık ortadan kaldırılmalı, kullanıcının beklentileri ve sezgisel kullanımı ile tutarlı olunmalı, her seviyedeki okuma düzeyi ve dil becerilerine uygun olanaklar sunulmalı, kullanım sırasında ve sonrasında kullanım bilgisi ve geri bildirim sağlanmalıdır.
Algılanabilir Bilgi	Tasarım ortam koşullarına veya kullanıcının duyuşsal algılama yeteneğine bakılmaksızın kullanıcıya gerekli bilgileri iletebilmelidir. Bunun için tasarımda gerekli olan bilgi resimli, sözlü ve dokunsal olarak kullanıcıya sunulmalı, temel bilgilerin "okunabilirliğini" en üst düzeyde olmalı, duyuşsal sınırlamalara sahip kişiler tarafından kullanılan çeşitli teknik veya cihazlarla uyumluluk sağlanmalıdır.
Hata için Tolerans	Tasarımlar muhtemel hatanın önüne geçmeli, ancak böyle bir durum söz konusu olursa hata kullanıcının veya ürünün zarar görmesine neden olmamalıdır. Tasarımda tehlikeye sebep olabilecek unsurlar yok edilmiş, izole edilmiş veya korunaklı biçimde düzenlenmiş olmalı, kaza ve hatalara sebep olabilecek davranış biçimleri ve tasarım unsurları açık olarak ifade edilerek bu konuda uyarıları sağlanmalıdır.
Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi	Tasarım etkili, rahat bir şekilde ve minimum yorgunluk ile kullanılabilir olmalı, zorlanmayı ve aşırı maruziyeti en aza indirmelidir. Tasarım kullanıcının doğal vücut hareketlerine uygun olmalı, en düşük düzeyde güç kullanarak çalıştırılabilmesi, kullanımda tekrarlanan eylemler ve kullanımda uzun süreli fiziksel çaba en aza indirilmelidir.
Yaklaşım ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekân	Tasarımlar insanların farklı vücut ölçüleri ve hareketliliğine uygun olarak her türlü kullanım çeşitliliğine olanak sağlamalıdır. Oturmuş veya ayakta duran her bir kullanıcı için önemli unsurlara engelsiz net bir bakış açısı temin edilmeli, tüm bileşenlere rahat ulaşımı sağlanmalıdır. Farklı el büyüklüğü ve kavrama özelliklerine uygun kullanım hakkı sağlanmalı, tekerlekli sandalye gibi yardımcı gereçler ve yardımcı kişiler için yeterli alan sağlanmalıdır.

Tablo 3. Evrensel tasarım ilkeleri (alıntılayan Tandoğan, 2017; aktaran The Center for Universal Design, 1997; Preiser and Smith, 2011; Hacıhasanoğlu, 2003)

Herkes için tasarım, ürünlerin, hizmetlerin ve yapısal çevrenin, yaş ve yeterlilik gözetilmeden, mümkün olduğunca çok sayıda insan tarafından kullanılabilecek şekilde tasarlanmasıdır. Bu tanıma 'evrensel tasarım' da denilmektedir (Koca & Yılmaz, 2017).

Kullanıcı odaklı tasarım (user-centered design), kapsayıcı tasarım (inclusive design), ömür boyu süren tasarım (lifetime design), gerçek yaşam için tasarım (real life design), herkes için tasarım (design for all), kuşaklararası tasarım (intergenerational design) gibi evrensel tasarım kavramını çağrıştıran terimler her ülkede farklı şekillerde kullanılmaktadır. Ülkeden ülkeye farklılaşan bu terminoloji ve anlamlar bütünü, ülkeler arasındaki kültürel farklılıkları sebebiyle bu yaklaşımın kabul görme şekliyle, geliştirilme yöntemini de etkilediğini göstermektedir. Ancak amaçlar genellikle kültürel uygunluk, cinsiyete uygunluk, herkesi kucaklama, konfor, yeterlilik, bağımsızlık, güvenlik, katılım, sürdürülebilirlik, maddi erişilebilirlik / ulaşılabilirlik, kapsama, kaynaştırma, bütünleşme, terimleriyle ifade edilmektedir (alıntılayan Ökten, 2018; aktaran Duncan, 2007).

Toplumun gelişimi, sosyal adaletin, refahın ve barışın sağlanması için topluma her bireyin sağlıklı bir şekilde katılması gerekmektedir (Sevinç & Çay, 2017). Bu katılım ise ancak, fiziksel erişim ve hizmetlerin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması ile mümkündür (Eşit Haklar için İzleme Derneği, 2011).

Kent içerisindeki üniversitelerin ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda kente olumlu etkilerinin yanında kentin altyapısına elektrik, su, ısınma gibi ek yükler bindirdiği ve vergi dışı bir statüye sahip olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Bu nedenle üniversitelerin planlanma ve tasarımında sürdürülebilir hedeflerin olması gerekmektedir (Süt vd., 2019).

3. Üniversite Kampüslerinde Engelli Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları genel olarak benzerlik göstermektedir. Fakat üniversite kampüslerinin planlanma ve tasarımında engelli öğrencilerin temel ihtiyaçları ve istekleri göz önünde bulundurulmaması, onların üniversite yaşamlarında birçok sorunla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır (Mengi, 2019).

İşitme ve görme engelli olan öğrenciler ders esnasında not tutamamaktadır. Ayrıca sınavlarda özellikle görme, işitme ve psikolojik sorunları olan öğrenciler okuyucu, kodlayıcı, engellerine uygun sınav ortamı olmaması gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlar göz önünde bulundurulmaksızın öğretim elemanlarının işaret dili eğitimi alması ve engelsiz bir sınav ortamı oluşturulması gerekmektedir. Engelli öğrencilerin sorun yaşadıkları başka bir konu ise üniversite yaşamlarında herhangi bir sosyal ve kültürel aktivitelerinin olmamasıdır. Oysaki üniversite yılları öğrencilerin sosyalleşme ve kültürlenmeleri için büyük bir fırsattır. Ayrıca engelli üniversite öğrencilerinin, arkadaşlık etmek istedikleri birçok öğrencinin onlara karşı tutum ve davranışları nedeniyle sınırlı arkadaş çevresi oluşmaktadır (Mengi, 2019).

Abdurrahman Mengi'nin (2019) yaptığı araştırmaya göre engelli öğrencilerin üniversiteden beklentileri; kampüs içerisindeki her alana (derslik, lavabo, bina, kafe vs.)

ve bilgiye (ders materyalleri, kütüphane vs.) eşit bir şekilde erişim sağlayabilmek ve özellikle öğrenci işlerinde kendi ihtiyaçlarına uygun hizmet almaktır. Ayrıca boş zamanlarını değerlendirebilecekleri, eğlenip dinlenecekleri, sosyalleşip kültürlenebilecekleri ortamların oluşturulması, engelli bireylere yönelik farkındalığın artırılması için farkındalık çalışmalarının yapılması gibi beklentilerinin de olduğunu belirtmiştir.

3.1. Erişilebilirlik ve Ulaşılabilirlik

Erişilebilirlik genellikle engelli kişilerin bir mekândan diğerine ulaşımı veya giriş/çıkışı olarak tanımlanmakla birlikte, aslında tüm bireylerin sahip olduğu bir haktır. Ulaşılabilirlik ise mümkün olduğunca çok kişinin bir mekâna veya yere erişilebilirliği olarak tanımlanmaktadır. Ulaşılabilirlik kavramında her bireyin eşitliği esastır. Erişilebilirlikte eşitlik kavramı, engelli olmayan bir insanın bina ve çevrelerde edindiği tüm deneyimlerin ve bilgilenmenin herhangi bir fiziksel engelli tarafından da elde edilebilmesi olarak tanımlanmıştır (alıntılan Özer vd., 2016; aktaran Hacıhasanoğlu 1990).

Fiziksel engelli öğrencilerin hareket kabiliyetinin sınırlı ve başkalarının yardımına bağlı olması üniversite eğitiminde çeşitli sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Ulaşım sistemleri geliştirilerek engelli bireylerin bağımsız bir biçimde hareketlerinin sağlanması ve toplumda yer alan diğer bireylerin de bu yönde bir farkındalık kazanması için çalışmalar yapılmalı, projeler ve faaliyetler yürütülmelidir. Ulaşım sistemlerinin engellilerin bağımsız bir biçimde hareket etmesini sağlayıcı bir biçimde yeniden dizayn edilmesi gerekmektedir (Sevinç & Çay, 2017).

3.2. Sosyal Aktiviteler

Engelliler çeşitli hizmetlerden (sağlık, bakım ve rehabilitasyon, eğitim, sosyal ve kültürel) yeterince yararlanamamaktadır (Genç, 2015). Üniversiteler dâhil birçok kuruluş engelli bireylerin sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak için kongreler, paneller, söyleşiler vb. etkinlikler sıklıkla düzenlemektedir. Fakat engellilerin problemlerine yönelik çözüm önerilerinin pratik hayata aktarılamaması, engellerin kaldırılması için yapılan çalışmaların yeterli düzeyde olmaması sosyal problemlerden birisidir (Küçükali, 2014).

3.3. Toplum ve Etik Davranışlar

Toplum olarak hala engelliler benimsenmemekte hatta dışlanmaktadırlar. “Algısal felaket” kavramı engellilerin bugünkü durumları ifade etmektedir. Algısal felaket nedeniyle, engellilerin eğitim düzeyleri düşük ve imkânsızlık içinde kalmaktadırlar. Ayrıca engellilerin ve ailelerinin birçoğu toplumdan soyutlanmış ve sosyal haklarından yoksun kalmışlardır (Aslan & Şeker, 2013).

Engellilerin sosyal hayattan; kültürel ve toplumsal faaliyetlerden, temel hizmetlere erişimden, yakın çevre ilişkilerinden ve iktisadi sahadan dışlanmaları onlar

için ikinci bir engel durumudur (Genç, 2015). Toplumda engellilere yönelik olumsuz önyargıların kırılması için engellilerin her alanda daha görünür hale getirmesini sağlayacak tasarımlar yapılmalıdır (Aslan & Şeker, 2013).

4. Kampüs Alanların Tasarımında Engellilere Göre Dikkat Edilecek Konular

Üniversite kampüsleri, idari birimler, eğitim-öğretim binaları, öğrenci yurtları, lojmanlar, misafirhane, konferans salonu, açık ve kapalı spor alanları, dini yapı, sağlık tesisi, yeme-içme ve alışveriş mekânları, ulaşım ağı, otoparklar ve yeşil alanlar gibi sosyal donatıların yer aldığı kendi içinde kapalı bir yerleşmedir. Bu yönüyle üniversite kampüsleri, küçük bir kent gibidir (Çelik vd., 2018). Bu nedenle üniversite yerleşkeleri planlanırken birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır(Tablo 4). Bir üniversite kampüsünün estetik ve fonksiyonellik bakımından taşınması gereken temel kriterleri belirlemek, bu kriterlere göre üniversite kampüsünün mevcut durumunu analiz etmek ve kampüs gelişimi çerçevesinde kullanıcı isteklerini ortaya çıkarmak önemlidir (Vural, vd., 2019). Kullanıcıların özellikle de engellilerin isteklerine, sosyal ve fiziksel dışlama olmadan cevap verebilmek için mekânların ve peyzajların her anlamda engelsiz olması gerekmektedir (Çınar, 2010).

Ulaşılabilirlik	Mekânda fiziksel olarak hareketin ve kullanımın kısıtlanmamış olmasıdır.
Hareketlilik	Mekân içerisinde, insan davranışıyla ilgili hareketliliğin algılandığı yoğunluktur.
Uyarlanabilirlik	Kullanıcıya farklı davranış ve kullanım olanağının sağlanmasıdır.
Konfor	Mekânın hangi ölçüde antropomorfik ve duyuşsal uyum sağladığı ve iş performansını ne derecede kolaylaştırdığıdır.
Kontrol	Mekânın hangi boyutta sahiplenme ve kişiselleştirmeye olanak tanıdığıdır.
Kalabalık hissi	Mekân içerisindeki yoğunluğun algılanmasıdır.
Anlaşılabilirlik	Kullanıcıların ortamdaki ana öğeleri ve mekânsal ilişkileri hangi düzeyde algıladığı ve yönlerini bulabilmesidir.
Anlam	Kültürel ve kişisel olarak mekâna yüklenen anlam(lar)dır.
Mahremiyet	Kişiler arası sesli ve görsel uyaranların mekân içerisinde denetlenebilmesidir.

Güvenlik	Bireyin kendini ortamda duygusal ve fiziksel olarak güvende hissetmesidir.
Duyusal uyarma	Farklı duyuşal özelliklerle, hissedilen uyarınların yoğunluk ve niteliğidir.
Sosyalleşme	Mekânın bireyler arasındaki sosyal iletişimi engellemesi veya imkân sağlamasıdır.

Tablo 4: Kamusal mekânda kaliteli tasarım kriterleri (Moore vd., 2006; Ökten, 2018).

5. MATERYAL VE YÖNTEM

5.1. Materyal

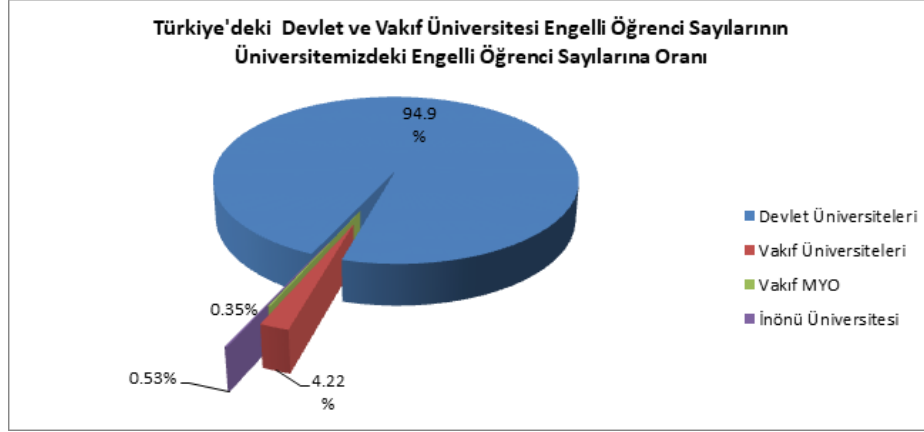
Çalışma, İnönü Üniversitesi kampüsü üzerine yapılmıştır. Şehir merkezine 10 km mesafede bulunan İnönü Üniversitesi (Şekil 2) Eylül 1976'dan beri eğitim hizmeti vermektedir. 1984 yılına kadar şimdiki Sadreddin Konevî Anadolu İmam Hatip Lisesi binasında faaliyetlerini sürdürmüştür. Üniversite, 1984-1985 akademik yılında mevcut yerleşkesine geçmiştir. Kampüste 14 Fakülte, Devlet Konservatuarı, 6 enstitü, teknokent ve Turgut Özal Tıp Merkezinin de aralarında bulunduğu 24 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Ayrıca kent içerisindeki 2 yüksekokulu, 4 meslek yüksekokulu ile toplamda yaklaşık 41000 öğrenciye eğitim ve öğretim hizmeti veren saygın ve kökü bir üniversitedir (İnönü Üniversitesi, 2020).

Üniversiteye ulaşım trambüs, otobüs ve direkt kent merkezine giden minibüslerle sağlanmaktadır. Kampüste asfalt basketbol sahalar, voleybol sahaları, halı sahalar, futbol stadyumu, tenis kortları, yarı olimpik yüzme havuzu gibi spor alanlarının yanısıra masa tenisi ve bilardo gibi oyun alanları da bulunmaktadır. Üniversitenin öğrenci toplulukları da çeşitli sosyal faaliyetler düzenlemektedir.

Şekil 2: İnönü Üniversitesi kampüs konumu

2019-2020 eğitim-öğretim yılı içerisinde İnönü Üniversitesi'nde toplam engelli öğrenci sayısı 114'tür. Yani toplam öğrenci sayısının %0,28'ine tekabül etmektedir (Şekil 3). Türkiye'deki toplam engelli öğrenci sayısı 47865'tir. Bunların %0,53'ü İnönü Üniversitesindedir.

Şekil 3: Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerindeki genel ve engelli öğrenci sayıları ile İnönü Üniversitesi'ndeki öğrenci sayıları 2019-2020 (İnönü Üniversitesi, 2019-20)

İnönü Üniversitesinde engelli öğrencilerin %42,98 i kronik hastalığı olanlar, %30,70'i bedensel engelli, %14,91'i görme engelli, %11,40'ı işitme engellidir. Öğrencilerden 1 tanesi doktora, 7 tanesi yüksek lisans öğrencisidir. 18 tanesi ise uzaktan eğitim görmektedir.

5.2.Yöntem

Kamusal mekânlardaki fiziksel erişim ve işlevsellik düzeyi toplumların ileri görüşlülüğünün bir göstergesidir. Teknolojinin ilerlemesi ve yaşam biçimlerinin değişmesi ile birlikte kamusal mekânların tasarımında kullanıcıların beklentisi daha rahat ve konforlu kullanım imkânıdır. Kentsel donatıları, sosyokültürel ortamı ve kullanıcı çeşitliliği ile birer küçük kent örneği durumundaki üniversite kampüsleri önemli birer kamusal alan olarak ortaya çıkmaktadır. Üniversite kampüslerinde kullanıcıların karşılaştığı sorunlar saptanarak, tüm kullanıcıların kampüs donatılarına erişebilmesi, bu donatıları istedikleri gibi kullanmalarına imkân verecek yaklaşım ve örneklerin araştırılması, karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve fiziksel engelliler özelinde bu durumu irdelemek problemin alanını oluşturmaktadır. (Ökten, 2018; Kavak, 2010; Meşhur ve Tekin, 2018).

Bu çalışmada amaç; herkes için kapsayıcı tasarım yaklaşımı olan evrensel tasarımın önemini ve bu doğrultuda üniversite kampüslerinin yeniden düzenlenmesi konusunda tartışmaktır. Çalışma, İnönü Üniversitesindeki engelli öğrencilerin kampüste karşılaştıkları sorunları ortaya koymak için yapılmıştır. Araştırma yöntemi gözlem ve yerinde incelemelerden oluşmaktadır. Araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda kampüste çekilen fotoğraflarla kampüs alanının engelli

öğrencilerin kullanımları için uygun olup olmadığı tespit edilmiştir. Tespitler sonucu engelliler açısından sıkıntı oluşturabilecek yerler belirlenmiştir ve kampüsün engelsiz olabilmesi için öneriler geliştirilmiştir.

6. BULGULAR

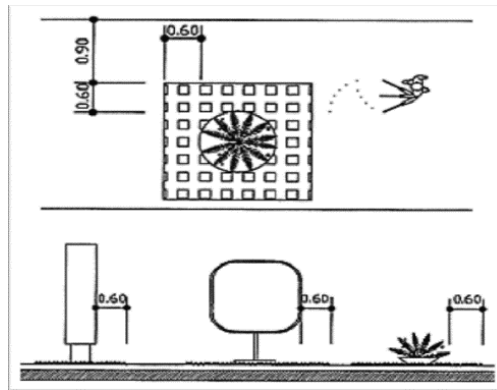
6.1. İnönü Üniversitesi Kampüsünün Evrensel Tasarım İlkelerine Göre İncelenmesi

Erişilebilirlik

Engellilerin temel haklarından biri erişilebilirliktir. Özellikle yapısal çevrede birçok engelle karşılaşmaktadırlar. Örneğin yapı girişinde tekerlekli sandalye kullanıcısının merdiven engeline takılması ve yapıya erişememesi. Bu gibi ulaşımı kısıtlayıcı engeller kaldırılmalı ya da farklı çözümlerle düzeltilmelidir. Fiziksel çevreye ek olarak bilgi, ekonomik etkinlikler, kültür, din ve dil hizmetlerinde de erişilebilirlik söz konusudur (Koca & Yılmaz, 2017).

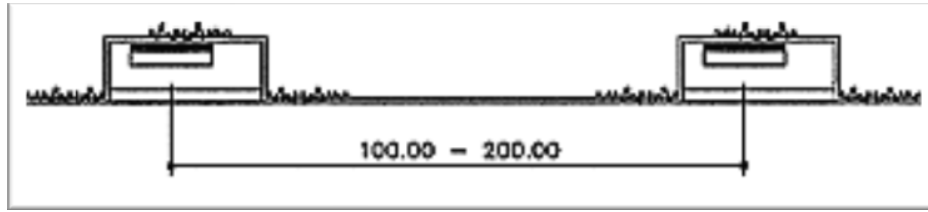
Engellilerin kullanımına uygun peyzaj standartları şunlardır (Çınar, 2010):

- Fiziksel engelliler, çocuklu ya da yük taşıyan insanların rahat inip binmesi için, toplu taşıma araçlarında rampa sistemi olmalıdır.
- İndirme, bindirme alanları en az 3.60 m genişlikte olmalıdır ve manevra için 1.20 m'lik bir geçiş alanı bırakılmalıdır. Uzunluğu ise en az iki arabanın sığabileceği şekilde olmalıdır.
- Kaldırım yüzeylerinde dolaşımı kolaylaştırmak için uygun kaldırım rampaları sağlanmalıdır. Yaya yolunun genişliği en az 90 cm olmalıdır.
- Engel olarak tanımlanan nesnelere; kent mobilyaları, trafik işaretleri, sokak plan tabelaları, babalar, bitkiler, ağaçlar, dükkân tabelaları ve reklam panoları vs. mümkün olduğunca yürüyüş yolunun dışında ve devamlı bir hat boyunca yerleştirilmelidir.
- Yerde, engelin çevresinde en az 60 cm'lik bir genişliğe yayılmış dokunma yoluyla algılanabilen uyarı işaretleri (Şekil 4) bulunmalıdır (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Solidere 2004).

Şekil 4: Engelin çevresinde dokunma yoluyla algılanabilen uyar işaretleri (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Solidere 2004)

- Bütün kullanıcılar koltuklu dinlenme alanlarını tercih etmektedir. Dinlenme elemanları, 1.00 m ile 2.00 m arasında (Şekil 5) düzenli aralıklarla olmalıdır (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Solidere 2004).

Şekil 5: 1-2 m aralıklarla konumlandırılmış dinlenme elemanları (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Solidere 2004).

İnönü Üniversitesi Kampüsünde indirme-bindirme alanları (Şekil 6a) tekerlekli sandalye kullanıcının araca binerken yapacağı manevra için uygun genişliktedir. Trambüslerde rampa sistemi mevcuttur (Şekil 6b).

Yaya yollarında aydınlatma elemanları, panolar, ağaçlar vs. tek bir hat üzerinde sıralanmıştır (Şekil 6c). Birçok kaldırımda rampa çözümü mevcut fakat yer yer bu çözümlerin olmadığını (Şekil 6d) da görmekteyiz.

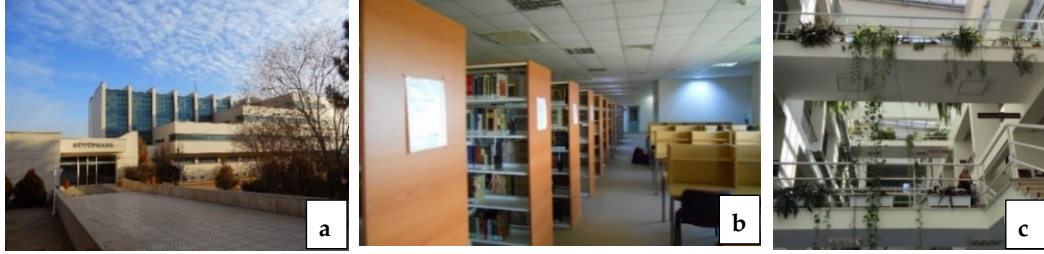

Şekil 6: İnönü Üniversitesi Kampüsü (a: indirme-bindirme alanı b: trambüs rampa sistemi c: yaya yolu d: rampasız kaldırım örneği)

Bilginin erişilebilir olması toplum hayatına katılım açısından önemlidir. Bilgiye erişebilmek için etkili iletişim kurmak gereklidir. Bu iletişim bilgi kaynaklarına ulaşımdan bilgisayar kullanımına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Bilginin en önemli özellikleri evrensel, paylaşılabilir ve erişilebilir olmasıdır. Bilgi çağının önemli gerekleri ise; bilginin herkes için erişilebilir olmasını sağlayabilmek ve toplumda engelli gibi ayırmda bulunmadan herkesin bu bilgilere erişmesi gerektiğinin farkındalığını yaratmaktır (alıntılayan Aydın, 2011; aktaran Subaşıoğlu, 2008).

İnönü Üniversitesi Kütüphanesi (Şekil 7a) kampüsün merkezindedir ve 2 bloktan oluşmaktadır. Kütüphane hizmetleri b blokta verilmektedir. Akademik dönemde hafta içi 08.00-22.00 hafta sonu ise 10.00-17.00 ye kadar açıktır. İçerisindeki okuma salonları (Şekil 7b) ise 7/24 açıktır. Burada ders çalışıp kitap okunabilir. Kütüphane 5 katlı (Şekil

7c) olup içerisinde asansör bulunmaktadır. Kütüphaneye kampüs dışı erişim de sağlanmaktadır.

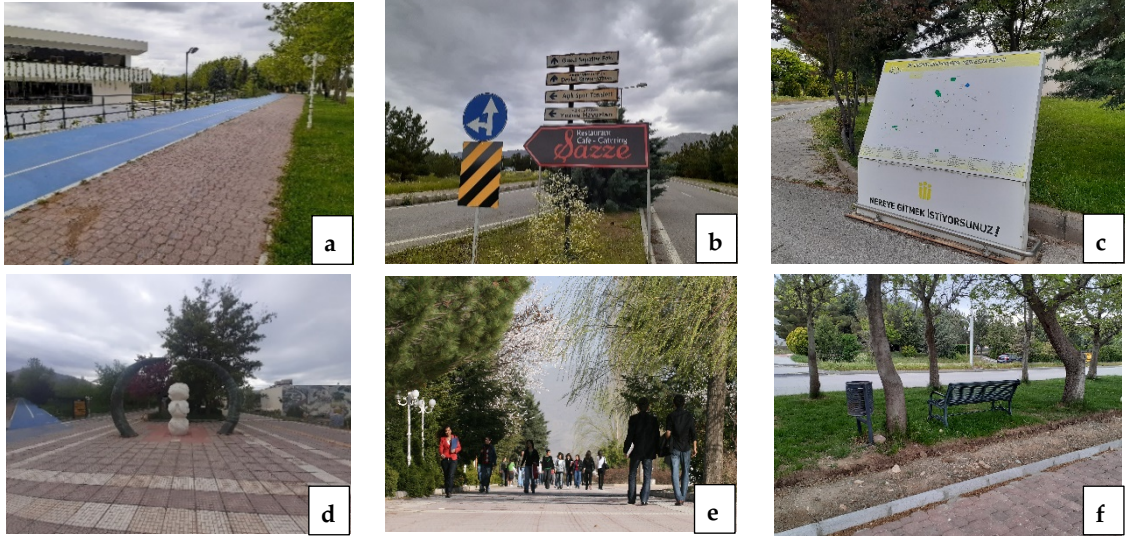
Şekil 7: İnönü Üniversitesi Kütüphanesi (a: kütüphanenin dış mekânı b: okuma salonları c: kütüphanenin iç mekânı)

Kullanılabilirlik ve İşlevsellik

Tasarım ve planlamanın iyi çalışması herkes için özellikle de engelliler için gereklidir. Bu anlamda planlama ve tasarımın ilkelerine göre; mekân eşit şekilde kullanımına imkân vermeli, kişisel tercih ve yeteneklere göre esnek, basit, kavranabilir, algılanabilir, rahat ve kolay kullanımlı ve tehlikelerin de minimize edilmiş olmalıdır (Dünya Engelliler Vakfı, 2010).

- Görme engelliler için kabartmalı levhalar ve az gören kişiler için de iri puntolu yazı karakteriyle yazılmış levhalar kullanılmalıdır.
- Kentsel dış mekânlar erişim ve kişisel güvenliği sağlayacak yeterli biçimde aydınlatılmalıdır. Bu mekânlarda parlama ve yansımayı önleyecek mat malzemeler tercih edilmelidir.
- Oturma pozisyonundan daha kolay kalkabilmek için oturma birimlerine topuk boşluğu eklenmesi gerekmektedir. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için durup dinlenebilecekleri ve eğer varsa ellerindeki paketleri koyabilecekleri yerler tasarlanmalıdır.
- Kısmi görüşe sahip kişiler ve görme engelliler için yollar; engel içermediğini ifade eden “yürüme bölgesi” beton plakla; yakında engel olduğunu ifade eden “dikkat bölgesi” granitle; bir kesişme, kapı veya merdivene yaklaşıldığını ifade eden “ikaz bölgesi” ise bazalt plakla kaplanmalıdır (Dünya Engelliler Vakfı, 2010).

İnönü Üniversitesi kampüsünde; aydınlatma elemanları (Şekil 8a) yeterli sayıda ve gerekli yerlerde bulunmaktadır. Levhalar anlaşılır ve okunaklı tasarlanmış (Şekil 8b) fakat bazılarının yazısı zamanla silindiği (Şekil 8c) için yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır. Döşeme farklılıkları (Şekil 8d) sadece desen olarak düşünülmüş ikaz, dikkat bölgesi gibi özellikleri bulunmamaktadır. Ayrıca kampüs içerisinde oturma birimleri yetersiz (Şekil 8e) ve yanlış konumlandırılmıştır (Şekil 8f).

Şekil 8: İnönü Üniversitesi Kampüsü (a: aydınlatma elemanları b: levhalar c: yazısı silinmiş tabela d: pembe yoldaki döşeme farklılıkları e: yanlış konumlanmış oturma elemanı)

Sosyal Aktivite

Engelli bireyler için sosyal faaliyetler;

- Kendi kararlarını verme becerilerini geliştirerek, bağımsızlık duygusunun artmasına yardımcı olur,
- Sahip olduğu sosyal çevreleri genişleterek, engelli bireylerin iletişim becerilerinin artmasını sağlar,
- Engelli bireyin mobilitesini artırarak yeni mekânlar, yeni insanlar, yeni kültürler tanıma olanağı sağlar,
- Engelli bireyin kendi beceri ve yeteneklerine olan inancını artırarak özgüven gelişimine yardımcı olur,
- Engelli bireyin kendini toplumdaki soyutlamasını engellemesini sağlar. Hayata bağlanmasına yardımcı olarak yasama sevinci kazandırır. Sosyal etkinliklerin doğal bir sonucu olarak rahatlama, iyi vakit geçirme, eğlenme fırsatı vermesi şeklinde özetlenebilmektedir (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Y. Çakmak 2006).

Kampüs sadece eğitim alanı değildir, aynı zamanda öğrencilerin sosyal, kültürel gelişimlerine de katkıda bulunan ve toplum içerisindeki davranışlarına ve iletişim becerilerine olumlu yönde etki eden alanlardır. Kampüs içerisinde özellikle de engelliler için; ileriye dönük, uzun vadeli, güvenli ve rahat yaya erişimini sağlayacak çözüm önerileri getirilmeli ve kampüs içerisindeki hareketliliğin herkes için erişilebilir olması sağlanmalıdır (Yılmaz vd., 2012). Kampüsteki öğrenci yemekhanesi, kapalı spor salonu, yüzme havuzu gibi sosyal alanlar içerisinde yer alan kaldırım ve rampalar, bina girişleri, yaya geçitleri, duraklar, otoparklar engelli bireylerin ulaşımını açısından değerlendirilmelidir. Engelsiz bir üniversite için planlama, tasarım ve uygulama

aşamalarında ihtiyaçlar göz ardı edilmemelidir (Çivici & Gönen, 2015).Kampüslerde engelli öğrencilerin normal ve rahat hissedebilmesi için bütün ortak kullanım alanlarına kolayca ulaşabilmeli ve bu alalardan özgürce faydalanabilmelidir (Yılmaz vd., 2012).

İnönü Üniversitesi kampüsünde sosyal alanlara erişim engeli bulunmaktadır. Kampüs içerisindeki kafelerde (Şekil 9a) rampa çözümü bulunmamakta, yemekhanenin olduğu mediko binasına (Şekil 9b) ise sadece tek bir yoldan erişim sağlanmaktadır; alternatif güzergâhlar bulunmamaktadır. Aynı şekilde spor alanlarında da engelliler için özel alanlar tasarlanmadığı gibi seyirci olma imkânı bile sağlanmamıştır (Şekil 9c).

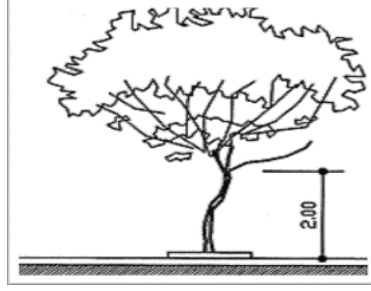

Şekil 9: İnönü Üniversitesi Kampüsü (a: çardak kafe b: mediko girişi c: spor alanı)

Bitkilendirme Tasarımı

Bitkisel tasarım, engelli ve standart kullanıcıların güvenlik ve konforuna engel olmamalıdır (Çınar, 2010). Özellikle yürüme yollarında döşeme üzerinde tekerlekli sandalyenin hareketini engelleyecek meyveli veya kozalaklı ağaçlar (*Pinus sp.* -çam, *Quercus sp.* -meşe, *Aesculus sp.* -atkestanesi gibi), dikenli türler (*Rosa sp.* -gül, *Berberis sp.* -kadıntuzluğu türleri vb.) ya da yere yakın dallanan ağaç türleri (*Salix babylonica* -salkım söğüt, *Acer rubrum* -kızıl akçaağaç gibi) dikkatli ve doğru yerde kullanılmalıdır. Kırık dal parçalarının olamamasına da özen gösterilmelidir. Meyve veya yaprakları zehirli olan türler (*Rhododendron sp.* - orman gülü, *Taxus baccata* – yaygın porsuk vb.) çocuklar, zihinsel engelli bireyler için tehlikeli olabileceği için dikkatli kullanılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanıcısının bitki ile temasını sağlaması dokunması ya da, yetiştirebilmesi için en az 120 cm genişlikte bir yaya yolu üzerinde; yükseltilmiş çiçek kasası yerden en az 90 cm. olmalıdır. Koltuk değneği kullanan bir kullanıcı için çiçek kasası yerden 85-90 cm. yükseklikte olmalıdır (Uslu 2008).

Şekil 10: Sarkan bitki dallarının yerden budanma mesafesi (alıntılayan Çınar, 2010; aktaran Solidere 2004)

Algılama ve hafıza sorunları olan bireyler için tasarımlarda zamanın farkındalığını (mevsimsel geçişleri) hissettiren bitkisel tasarım hatırlatıcı olacaktır. Örneğin baharda çiçeklenen bir çalı, sonbaharda kızıl rengi ile etkili bir dekoratif ağaç kullanılması vb. Özellikle yay yollarındaki bitkilerin sarkan dalları yerden en az 2 m yükseklikte budanmalıdır (Şekil 10). Çünkü görme engelli ya da fark edemeyen bir kullanıcı için dal parçaları tehlike yaratabilir (Çınar, 2010).

İnönü Üniversitesi kampüsünde (Şekil 11a) ciddi bir yeşil alan varlığı bulunmaktadır. Yaya ve araç yollarında gölge yapmak ve yönlendirme etkisi sağlamak için doğrusal takip eden bitkilendirme tasarımı (Şekil 11b) bulunmaktadır. Yaya yollarında bitkilerin boyları yürümeye engel değildir (Şekil 11c). Tabelalar genellikle doğru konumlandırılmıştır fakat bazı yerlerde levhaların kontrolsüz uzayan bitkilerle kapandığı gözlemlenmiştir (Şekil 11d).

Şekil 11: İnönü Üniversitesi Kampüsü (a: kampüsün kuşbakışı görünümü b: yay yolu örneği c: yaya yolundaki bitki boyları d: kontrolsüz uzayan bitki örneği)

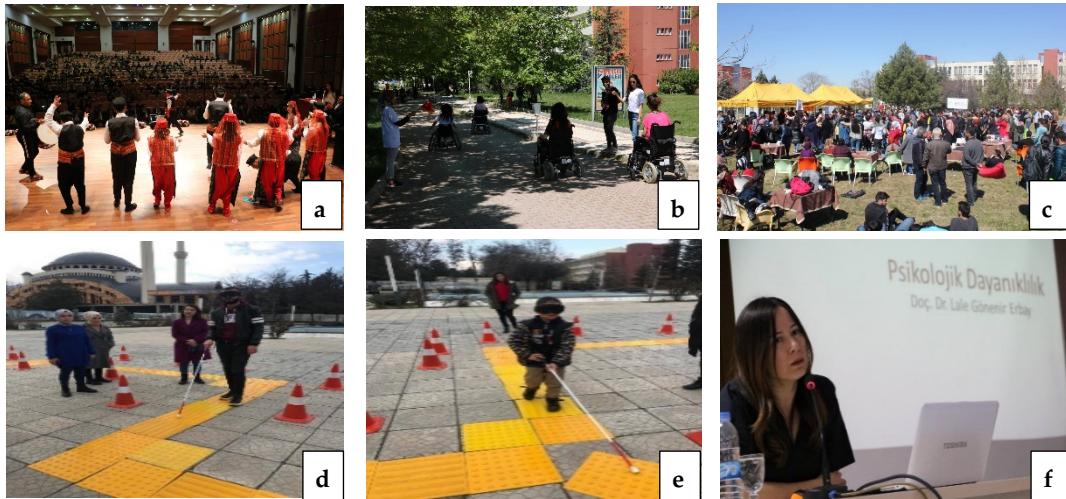
Sosyal Etik Davranışlar

Engelliler için dışlanma durumu sadece eşitsizlik veya ekonomik imkânsızlıktan kaynaklanmamaktadır. Ülkemizde engelli bireyler önyargı, küçümseme, eksik ve yetersiz görme gibi tutumlar nedeniyle rencide olmakta ve dışlanmaktadır (Aslan & Şeker, 2013). Oysaki her birey sahip olduğu kendine has özellikleriyle toplumun diğer bireylerinden farklıdır. Farklı olmak kötü bir şey değil, aksine bireyi ilginç kılandır. Bu farklı özellik toplumun beklentilerine cevap vermekte zorlandığı andan itibaren sorun haline gelmektedir (alıntılayan Aslan & Şeker, 2013; aktaran Ataman, 2009: 14).

Engellilerin hem kendi engelleri ile mücadelesi hem de imkân ve hizmetlere erişememeleri gibi birçok sıkıntıları bulunmaktadır. Toplumda engelliler ve aileleri için sosyal uyumun sağlandığı, kendilerini toplum içerisinde yer aldıkları mekânlara ve yakın çevrelerinde farkındalık yaratma çalışmalarına ihtiyaçları vardır (Genç, 2015).

İnönü Üniversitesi'nde engelli öğrencilerin diğer öğrenciler ile kaynaşmasını sağlamak, arkadaş ortamı oluşturmak aynı zamanda farkındalık yaratmak için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Her yıl 3 Mart Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler Haftası sebebiyle etkinlik ve konferanslar düzenlenmektedir (Şekil 12a, 12b, 12c).

2019-2020 eğitim-öğretim yılında ilk tanışma ve bilgilendirme toplantısı yapılmıştır (Engelsiz İnönü Koordinatörlüğü, 2020). Bu toplantıda engelsiz kütüphane projesi üzerinde çalışmalar yapıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca aynı yıl 7-14 Ocak Beyaz Baston Görme Engelliler Haftası sebebiyle empati etkinliği (Şekil 12c, 12d) yapılmış ve 10 Ekim Ruh Sağlığı Günü konferans (Şekil 12e) düzenlenmiştir.

Şekil 12: İnönü Üniversitesi (a: 3 Aralık Dünya Engelliler Günü etkinliği b: koşamayanlar için koşu etkinliği c: down kafe etkinliği d, e: görme engellileri anlama ve empati etkinliği f: psikolojik dayanıklılık konferansı) (Engelsiz İnönü Koordinatörlüğü, 2020).

Tablo 5'te, İnönü Üniversitesi kampüsü evrensel tasarımın 7 ilkesine göre değerlendirilmiştir.

<p>Eşitlikçi Kullanım</p>	<p>Kampüsteki bina girişlerindeki rampa çözümleri incelendiğinde; birden fazla kapısı olan bazı fakültelerde engelli bireyin sadece tek bir kapıdan erişim sağlayabileceği görülmüştür. Bazı fakültelerde ise bina girişinde bir sorun olmamasına rağmen bahçesine erişim ya dolaylı yollardan sağlanabiliyor ya da erişim sağlanamamaktadır.</p> <p>ATM ve bankalara bakıldığında kampüsteki atmler tekerlekli sandalye kullanıcısının kullanımına uygun bulunmamaktadır. Bankalara erişim ise sadece medikodaki bir bankaya sağlanabilmektedir. Diğer banka girişlerinde böyle bir çözüm bulunmamaktadır.</p> <p>Kampüste engelli otoparkları mevcuttur. Fakat yoğun günlerde buraya park edenleri görebilmek mümkün.</p> <p>Kampüs içerisindeki sosyal alanlara erişilebilirlik birçok yerde söz konusu değil. Yemekhaneye çok uzun yollardan sağlandığı için gitmek tercih edilmiyor. Birçok oturma/dinlenme ve spor alanlarına erişim bulunmamaktadır.</p>	
<p>Kullanımda Esneklik</p>	<p>Kampüste bazı ara yollarda paralel alternatif yollar bulunmaktadır.</p> <p>Kütüphanenin kuzeyinde hafif eğimli bir yol tasarlanmıştır. Bu yol hem engelsizdir hem de her birey için kullanımı rahattır.</p> <p>Pembe yolda rampa ve merdiveni birlikte çözümlenmek yerine yol tamamen eğimli bir şekilde tasarlınsaydı kullanımda esneklik sağlanmış olabilirdi.</p>	
<p>Basit ve Sezgisel Kullanım</p>	<p>Yeni yapılan yaşam merkezinin girişi çok fazla algılanmamakta, giriş meydanı oluşturulamamış. Ama girişte eğimli bir şekilde yol çözümü açısından doğru bir tercih yapılmıştır.</p> <p>Üst ölçekten kampüse baktığımızda da maalesef kampüste bir meydan algısı olmamaktadır. Yabancı kişilerde yön kavramının olmadığı sıkça gözlemlenmektedir.</p>	

<p>Algılanabilir Bilgi</p>	<p>Kampüs içerisinde mekân okunabilirliği olmadığı için tabela ve yönlendirme levhalarına sıkça rastlanılmaktadır. Bu levhaların birçoğu işlevini yerine getirirken, bazıları da bilgilendirme panolarının silinmiş olması veya levhanın bitkilerle kapanmış olması sebebiyle işlevlerini yerine getirememektedir.</p> <p>Kampüste birçok yerde kılavuz çizgisini görmek mümkün. Fakat kılavuz çizgisinin merdivene dayandığı yerler, çizgi bitiminde oluk taşının bulunması gibi birçok yanlış örneği bulunmaktadır. Kampüsteki bisiklet yolunun renginin mavi olması ve üzerindeki bisiklet sembolüyle rahat algılanabilir özelliktedir.</p>	
<p>Hata için Tolerans</p>	<p>Kampüste bazı bilgilendirme panolarının ayaklarında korkuluk gibi metal bir sınırlayıcı bulunmaktadır. Bu tekerlekli sandalye kullanıcısının tekerleklerine çarpıp onu durdurmayı ve muhtemel kazanın önüne geçmeyi sağlamaktadır.</p> <p>Kampüsün içerisinde araç yollarında trafik işaretlerine, uyarı levhalarına sıklıkla yer verilmiştir.</p>	
<p>Düşük Fiziksel Güç Gereksinimi</p>	<p>Kampüste bazı yerlerde hafif eğimli yollar yapılabilirken merdiven yanına dar rampa çözümlenmesi yapılmıştır. Hafif eğimli yerler merdivenden daha az fiziksel güç gereksinimi ister.</p> <p>Yaya geçitlerinde bir kaldırımla karşılaşılmaktadır. Oysaki kaldırımlar yol ile hemzemin şeklinde çözümlense; hem engelsiz olur hem de evrensel tasarımının bu ilkesine uygun olur.</p>	
<p>Yaklaşım ve Kullanım İçin Uygun Boyut ve Mekân</p>	<p>Turnikelerde geçiş; tekerlekli sandalye kullanıcısı için uygun genişlikte olmadığından yan tarafta ayrı bir alan bırakılmıştır. Turnikenin tüm kullanıcıların eşit bir şekilde kullanımı için uygun genişlikte (yaklaşık 90 cm) olması gerekmektedir.</p>	

	<p>Bilet yükleme birimleri tekerlekli sandalye kullanıcısının kullanımına uygun ebatlarda değildir. Mobilyanın alt kısmında sandalyenin girebileceği boşluk bırakılmalıdır.</p> <p>Duraklardaki ve dinlenme alanlarındaki oturma birimleri aynı yüksekliktedir. Bunlar, farklı oturma yüksekliklerine sahip olmalı ve kullanıcının elindeki malzemeleri için bir alan tasarlanmalıdır.</p>	
--	--	---

Tablo 5. İnönü Üniversitesi Kampüsü evrensel tasarım ilkelerine göre incelemesi

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, İnönü Üniversitesi kampüsünde engelli öğrenciler için kampüsün fiziksel çevresinin yaratmış olduğu sıkıntıları ortaya koymaktadır. İnönü Kampüsü'ndeki engel durumları engelli öğrencilerin kampüsteki yaşam ve eğitim kalitesi, akademik başarı, öğrenciler arası ilişkiler ve sosyal etkinlikler açısından oldukça etkilidir. Engelli öğrencilerinin sıkıntılarını anlamak, kampüsün engelsiz olması açısından etkili önlemlerin alınması çok önemlidir. Bu bağlamda İnönü Üniversitesi Kampüsünde engelliler için uygulama önerileri:

- İnönü Üniversitesi kampüsünde duraklarda turnikelerden geçişler engelliler için uygun genişlikte çözümlenmelidir.
- Bilet yükleme birimlerinin ve atmlerin alt kısmında tekerlekli sandalyenin girebileceği boşluk oluşturulmalıdır.
- Kampüs içerisinde fakülte, kafe gibi bina girişlerinde, kaldırımlarda, atm önlerinde vs. kot farkı oluşan her yerde rampa olup olmadığı kontrol edilmeli, eksik ve yanlış olan yerlerde hemen yapılmalıdır.
- Yazısı zamanla silinen levhalar özellikle de yerleşim planı haritası yenilenmelidir.
- Kampüste oturma birimleri arttırılmalı ve engelli öğrencilerin de dinlenebileceği şekilde tasarlanmalıdır.
- İnönü Üniversitesi'nde yemekhanenin olduğu mediko binasına alternatif engelsiz yollar verilmelidir.
- Spor alanlarında engelliler için özel alanlar tasarlanmalı ayrıca halı sahaların yanındaki tribünlerde engellilerin kullanımına olanak sağlamalıdır.
- Kampüsteki bazı yerlerde bitkiler tabelalara engel olmuş, görüş açısını kapatmıştır. Bu alanlar tespit edilerek bitkiler budanmalı ya da tabelanın konumu değiştirilmelidir.
- Pembe yolda kullanımda esneklik sağlanması için yol tamamen eğimli olarak yapılmalıdır.

- Yeni yapılan yaşam merkezinin girişi algılanmamakta bu yüzden girişte döşeme farklılığı yapılarak yönlendirme etkisi yaratılabilir.
- Kampüste mekânların konumunu tarif etmek ve anlamak yabancılar ve zihinsel engeli olan bireyler için oldukça zordur. Bu nedenle yeni yapılan cami yanı ve mediko meydanı birleştirilerek büyük bir meydan oluşturulabilir. Kısmen de olsa yön tarifi konusunda yardımcı olacak bir mekân olacaktır.
- Kampüste kılavuz çizgilerin devamlılığı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aslan, M., & Şeker, S. (2013). Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık (Siirt Örneği). *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, (s. 449-63).
- Aydın, E. A. (2011, Ankara). Görme Engelli Üniveriste Öğrencilerinin Bilgiye Erişim Sorunları *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.
- Çelik, F., Gemici, R. Ö., & Mirza, E. (2018, Aralık). Öğrencilerin Alaeddin Keykubad Kampüsü Fiziksel Çevresine İlişkin Güvenlik Algıları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 216-47.
- Çınar, N. (2010). Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişilebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi. *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/30445>. adresinden alındı.
- Çivici, T., & Gönen, D. (2015). Balıkesir Üniveritesi Çağış Yerleşkesinin Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Alanlara Ulaşabilirliğinin Değerlendirilmesi *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*(3 (3)), 639-46.
- Dostoğlu, N., Şahin, E., & Taneli, Y. (2009, Mayıs-Haziran). *Evrensel Tasarım: Tanımlar, Hedefler, İlkeler*. 04 16, 2020 tarihinde Mimarlık Dergisi: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=361&RecID=2062> adresinden alındı.
- Dünya Engelliler Vakfı. (2010). *Engelsiz Şehir Planlaması Bigilendirme Raporu*. İstanbul.
- Eged (2015). *Üniversitelerde Engellilere Yönelik Erişilebilirlik Hususunda Mevcut Durum Analizi 2014-2015*. Ankara: Eğitimde Görme Engelliler Derneği.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019, Haziran). *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni*. 04 25, 2020 tarihinde ailevecalisma.gov.tr: <https://ailevecalisma.gov.tr/media/9085/buelten-haziran2019-son.pdf> adresinden alındı.
- Engelsiz İnönü Koordinatörlüğü. (2020). Engelsiz İnönü Etkinlikleri. 07 01,2020 tarihinde <http://www.inonu.edu.tr/tr/engelsizinonu> adresinden alındı.
- Esen, M. F. (2018). Türkiye’de Engelli Bireylerle İlgili Veriler. S. ARIKAN, & E. AYYILDIZ içinde, *Engelli Bireylerin Destekli İstihdamı* (s. 11-38). İstanbul: Akademik Kitaplar.

- Eşit Haklar İçin İzleme Derneği. (2011). *Türkiye’de Engellilere Yönelik Ayrımcılık ve Hak İhlalleri 2011 Yılı İzleme Raporu*. Ankara: Eşhid Yayınları.
- Genç, D. D. (2015, Aralık). Engellilerin Sosyal Sorunları ve Beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(35 (2)), 65-92.
- Gören, A.B. (2016). Mimariden din hizmetlerine: Din hizmetlerinde ‘Evrensel Tasarım’, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (43) İzmir, 287, 288.
- Hacıhasanoğlu, I. (2003). Evrensel tasarım, *Tasarım Kuram Dergisi*, 2(3), 93-101.
- İnönü Üniversitesi. (2019-20). *Fakülterle ve Engel Durumlarına Göre Öğrenci Dağılımı*. Engelsiz İnönü: <http://www.inonu.edu.tr/en/engelsizinonu/11784/menu> adresinden alındı.
- İnönü Üniversitesi. (2020, 05 28). *İnönü Üniversitesi Tarihçesi*. <http://www.inonu.edu.tr/tr/14/m> adresinden alındı.
- Kavak, M. (2010). Evrensel Tasarım Yaklaşımı Bağlamında Kamusal Mekanlar: Harbiye Kongre Vadisi Örneği. *Doctoral dissertation, Bahçeşehir Üniveristesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Koca, Y. D., & Yılmaz, P. (2017). *Engelliler için Mekan Düzenlemelerinde Kapsayıcı Tasarım*. Ankara: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Küçükali, A. (2014). Engellilere Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 59-86.
- Mengi, A. (2019). Engelli Öğrencilerin Üniversite Eğitimi Sürecinde Karşılaştığı Güçlükler: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*(16 (1)), 147-70.
- Meşhur, H. F., & Tekin , M. (2018, December). Evrensel Tasarım Yaklaşımının Şehir Planlama Disiplini Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design*, 6(5), 94-111.
- Moore, K. D., Geboy, L. D., & Weisman, G. D. (2006). *Designing a Better Day*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press.
- Ökten, G. (2018, Ankara). Evrensel Tasarım İlkeleri Doğrultusunda Engelsiz Üniversite Kampüslerinin Tasarlanması ve Biçimlenmesi Üzerine Bir Araştırma *Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İçmimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı*.
- Özer, D. G., Özbek, M. Ö., & Şener, S. M. (2016). Mekansal Erişilebilirlik-1: Kullanıcı Hareketleri Açısından Bir İnceleme *UKEM*, 1. Konya. https://www.researchgate.net/publication/303523691_MEKANSAL_ERISILEBILIRLIK-1Kullanici_hareketleri_acisindan_bir_inceleme adresinden alındı.
- Öztabak, M. Ü. (2017). Engelli Bireylerin Yaşamdan Beklentilerinin İncelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(9), 355-75.
- Sevinç, D. D., & Çay, Ö. (2017). Fiziksel Engelli Bireylerin Üniversite Eğitimi Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar (Akdeniz Üniversitesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*(13), 219-38.

- Solidere. (2004). Accessibility for the Disabled, a Design Manual for a Barrier Free Environ. Urban Management Dept of the Lebanese Company for the Dev. And Reconstruction of Beirut Central District.
- Story, F., M., Mueller, L., J., Mace, L., R., (1998), *The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities*, North Carolina State University Press, North Carolina, USA.
- Süt, N. İ., Hamurcu, M., & Eren, T. (2019). Kampüste Yeşil Ulaşım Uygulaması: Ring Araçlarının Seçimi için Bir Karar Verme Süreci. *Gazi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 5(1), 9-21.
- Tandoğan, O. (2017). Evrensel Tasarım Kavramı ve Kentsel Peyzaj İle İlgili Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi. *Artium*, 5(2), 51-66.
- The City Of Calgary. (2010). *Universal Design Handbook*. 04 15, 2020 tarihinde Calgary: https://www.calgary.ca/CSPS/CNS/Documents/universal_design_handbook.pdf?noredirect=1 adresinden alındı.
- Tomar Kararı, (2001). Yapılı çevreyi ilgilendiren tüm eğitim ve öğretim programlarında Evrensel Tasarım ilkelerine yer verilmesi konusunda Avrupa Konseyi Kararı. Council of Europe Resolution ResAP (2001)1.
- Uslu, A. 2008. Kentsel Tasarımda Engelli Dostu Yaklaşımı, Engelli Dostu Belediye Sempozyumu Sunum Notları. Mayıs 27, Ankara.
- Vural, H., Meral, A., & Doğan, S. Ş. (2019). Üniversite Kampüs Peyzaj Planlaması Üzerine Kullanıcı Değerlendirmesi: Bingöl Üniversitesi Örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*(6 (1)), 106-17.
- Yılmaz Çakmak, B. 2006. Engellilerin Sosyal Hayata Katılmasında Fiziksel Çevre Düzenlemelerinin Rolü. *ÖZ-VER2*, 3 (2); 864-878.
- Yılmaz, T., Gökçe, D., Şavklı, F., & Çeşmeci, S. (2012). Engellilerin Üniversite Kampüslerinde Ortak Mekanları Kullanabilmeleri Üzerine Bir Araştırma: Akdeniz Üniversitesi Olbia Kültür Merkezi Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*(9 (3)), 1-10.